VATICAN DURING THE FIRST WORLD WAR (1914-1918)

Claudiu Cotan
Assoc., Prof., PhD., „Ovidius" University of Constanţa

Abstract:The World War I involved not only the European political diplomacy, but also the ecclesiastic diplomacy, especially that of the Vatican who had to face a new situation, as it had religious interests in all the states involved in war. In such a case, pope Benedicat XV could not be the partisan of any political alliance, the universal character of the Catholic Church exceeding the diplomatic agreements among states concluded on temporary political grounds. Pope Benedict XV has certainly been the most important religious and political leader who has applied constant diplomatic actions for re-establishing peace. Although his actions have not been applied in the political and diplomatic fields, because Vatican was suspiciously watched by all belligerents, from a social and humanitarian point of view it succeeded in saving the lives of thousands of sick, injured or imprisoned people. Due to these humanitarian actions, pope Benedict remained in history as a man of peace and of love for those in distress. I shall present in this study some of the diplomatic actions initiated by Vatican for re-establishing peace and helping those affected by war.

Keywords: pope, Catholic, war, mission, diplomacy, encyclical, help, prisoners

Personalitatea papei Benedict al XV-lea a fascinat mulţi istorici şi teologi. Implicarea sa în diplomaţia Primului Război Mondial a fost una de anvergură, cu toate că îndemnurile la pace pe care le-a lansat liderilor politici nu au fost urmate sau ascultate. Dintre numeroasele lucrări publicate amnitim câteva care sunt rezultatul unor serioase cercetări întreprinse chiar în arhivele Vaticanului. Astfel, lucrările unor istorici ca Antonio Scottà, *Papa Benedetto XV. La Chiesa, la Grande Guerra, la pace (1914 - 1922)*, Editore: Storia e Letteratura, Roma, 2009,N. Simonetti, *Principi di teologia della pace nel magistero di Benedetto XV*, Santa Maria degli Angeli (PG), Porziuncola, 2005, J.F. Pollard, *The Unknown Pope. Benedict XV (1914 – 1922) and the Pursuit of Peace*, Cassell, 1st Edition edition, 2001, Caterina Ciriello, Benedetto XV, la guerra e le posizioni dei vescovi italiani, în *Anuario de Historia de la Iglesia*, vol. 23, 2014, pp. 41-60; Luigi Bruti Liberati, *Il clero italiano nella grande guerra*, Roma, 1982, Alberto Monticone, „I vescovi italiani e la guerra 1915-1918", in *Benedetto XV, i cattolici e la prima guerra mondiale*, Giuseppe Rossini (ed.), Roma, 1963, pp. 627-659, dar şi altele publicate în ultimii ani, sunt doar câteva dintre cele mai importante cercetări istorice care au urmărit prezentarea eforturilor papei Benedict la reinstaurarea păcii în anii Marelui Război. Vedem că unele studii au fost elaborate în ultimii ani, ceea ce dovedeşte faptul că cercetarea evenimentelor din timpul Primului Război Mondial constituie încă o temă de actualitate, mai ales acum la împlinirea unui secol de la Tratatul de la Versailles.

În anii războiului Vaticanul a avut un rol important în acţiunile diplomatice de reinstaurare a păcii, dar şi în organizarea misiunilor de salvare a prizonierilor, răniţilor,

bolnavilor şi orfanilor[1]. Papa Pius al X-lea (1835-1914) a murit în faza de început a războiului, încheind un pontificat rigid care a promovat un catolicism conservator. Pontificatul său a vizat în special problemele interne ale Bisericii, iar diplomaţia internaţională a avut de suferit din cauza atitudinii rezervate pe care papa a avut-o în relaţiile cu Franţa, Portugalia, Spania şi Rusia. La 2 august 1914, papa Pius al X-lea a ţinut un discurs care era mai mult o chemare la rugăciune decât un apel la raţiune şi la pace. Se crede că papa chiar dorea o reacţie dură a Austro-Ungariei faţă de Serbia. La moartea sa, lumea era conştientă că viitorul papă urma să se confrunte cu o situaţie total diferită. La alegerea urmaşului, catolicii din ţările beligerante căutau ca noul papă să fie o persoană care să le susţină cauza. Contele Berchtold, ministrul austriac de externe, a încercat să-i convingă pe cardinalii austrieci să aleagă un papă care să nu afecteze poziţia Austriei în război.A fost ales Giacomo Delia Chiesa, arhiepiscopul de Bologna, o persoană nu foarte publică[2]. Ca secretar de stat a fost numit Domenico Ferrata, fost nunţiu la Bruxelles şi la Paris, care însă a murit imediat după alegere. Ferrata a fost înlocuit de cardinalul Pietro Gasparri, unul dintre cei mai valoroşi ierarhi catolici din secolul al XX-lea.

Catolicii britanici au salutat alegerea cu o mare speranţă. În prima sa zi pontificală, Benedict al XV-lea a scris lui Poincare, preşedintele Franţei, ţara cu care Vaticanul dorea să refacă legăturile politice, după ani de răceală diplomatică. Papa Benedict al XV-lea (1854-1922), a fost asediat cu solicitări diplomatice la nivel înalt, precum şi cu mii de solicitări individuale de ajutor pentru salvarea celor din lagăre şi închisori[3]. Deşi vorbim de două războaie mondiale, observăm că cel de-al doilea război mondial este consecinţa Tratatului de pace de la Versailles. Avem de fapt un singur război cu un armistiţiu de douăzeci de ani. De altfel, văzând condiţiile impuse Germaniei după război, generalul francez Foch ar fi exclamat că în scurt timp va veni un nou război, proorocie care s-a adeverit. În anii războiului 1914-1945, Biserica Romano-Catolică a fost condusă de papii Benedict al XV-lea şi Pius al XII-lea[4], doi capi ai catolicismului care s-au confruntat cu provocări pe care înaintaşii lor nu le cunoscuseră. În momentul declanşerii primului război mondial, Antanta avea 120 de milioane de catolici, iar Puterile Centrale 60 de milioane. Într-o astfel de situaţie papa era obligat să afişeze o atitudine de neutralitate şi imparţialitate.

La 8 sept. 1914, papa Benedict a făcut apelul*Ubi Primum* în care a chemat la reluarea tratativelor politice pentru instaurarea păcii.În enciclica sa*Ad Beatissimi Apostolorium*, prima din cele dousăsprezece pe care le-a publicat în timpul păstoririi sale, făcută publică 1 noiembrie 1914, papa a vorbit despre durerea, ororile şi distrugerile produse de război. Pacea a devenit obiectivul diplomaţiei papale pe toată durata războiului. Daca la început mulţi credeau că războiul se va termina pana la Craciun, în urma bătăliilor de la Marna, unde soldaţii au început să-şi sape tranşee, şi de la Ypes, desfăşurată o lună mai tărziu, devenea clar faptul că războiul

[1]Philippe Levillain, „Le Saint-Siège et la Première Guerre Mondiale", în *Les Internationales et le problem de la guerre au XXe siècle. Actes du colloque de Rome (22-24 novembre 1984)*, Rome: Ecole Francais de Rome, 1987, pp. 123-137; Roger Aubert, „L'Église catholique et le problème de la guerre [Bilan des travaux et état des problèmes]", în *Les Internationales et le problem de la guerre au XXe siècle. Actes du colloque de Rome (22-24 novembre 1984)*, pp. 107-122.

[2] August Franzen, Remigius Baumer, *Istoria papilor*, Edit. Arhiepiscopiei Eomano-Catolice, Bucureşti, 1996, pp. 400-401.

[3]Ioan Marius Bucur, Ion Cârja, „Un papa în vremuri de război: Reacţii româneşti la alegerea lui Benedict al XV-lea (1914-1922)", în *Primul Război Mondial - perspectivă istorică şi istoriografică*, coordonatori Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru, Oana mihaela Tamaş, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj napoca, 2015, pp. 187-198.

[4]Emil Diac, *Papa Pius al XII-lea, apărător al drepturilor omului*, Edit.Sapientia, Bucureşti, 2013.

devenea unul static care va dura mai mult decât se credea la început. Astfel, pe data de 7 decembrie 1914, papa Benedict al XV-lea a cerut statelor beligerante un armistitiu de Crăciun, în speranţa unei viitoare păcii. Propunere a fost respinsă de ortodocşii ruşi care foloseau vechiul calendar iulian. Deşi a fost refuzat, au existat anumite porţiuni ale frontului de Vest unde focul a încetat, iar soldaţii au ieşit din tranşee pentru a sarbătorii împreună Crăciunul, eveniment transpus în filmul "Christams Truce", realizat 100 de ani mai tarziu.

În discursul ţinut în Consistoriul din 22 ian. 1915, papa a reafirmat obligaţia sa de a veni în sprijinul tuturor catolicilor aflaţi pe câmpurile de luptă. De aceea, s-a opus în 23 mai 1915, intrării Italiei în război. Ororile războiului l-au obligat ca la 28 iulie 1915, să susţină exhortaţia*Allorché fummo chiamati*, în care a îndemnat guvernele să caute mijloacele politice pentru întreruperea războiului.La 6 decembrie 1915, a făcut un apel la pace prin adoptarea unor compromisuri de ordin militar, politic ş economic

În decembrie 1915, papa Benedict i-a îndemnat pe episcopii diecezelor în care se găseau lagăre de prizonieri să numească preoţi cu o cunoaştere suficientă a limbilor vorbite de deţinuţi pentru a-i ajuta spiritual şi material. Preoţii trebuiau să transmită familiilor prizonierilor ştiri despre situaţia în care se găseau sau să scrie scrisori în cazul în care prizonierii erau analfabeţi. Papa a intervenit în numele deţinuţilor în vederea eliberării lor sau pentru îmbunătăţirea condiţiilor din lagăre. Până la sfârşitul războiului, Vaticanul s-a ocupat de trimiterea a 600.000 de scrisori, iar clericii catolici au făcut 170.000 de anchete cu privire la persoane dispărute şi 40.000 de demersuri pentru repatrierea prizonierilor de răbzboi, în special a celor bolnavi. Responsabil cu această misiune a fost numit tânărul Mons. Eugenio Pacelli, viitorul papa Pius al XII-lea. Acţiunile papei Benedict al XV-lea au definit poziţia Vaticanului în noua situaţie politică[5]. Deşi papa a arătat că nu susţinea războiul şi niciuna dintre naţiunile beligerante, au existat cardinali care au încercat să-l atragă de partea uneia sau alteia dintre alianţele politice. Rolul său de mediator a fost recunoscute şi de necreştini. În 1916 trei milioane de evrei americani au scris lui Benedict al XV-lea cerându-i să-i apere pe coreligionari lor persecutaţi în unele state beligerante.

Dornic de a opri crimele răboiului, papa Benedict al XV-lea a alcătuit o rugăciune în 1915, invocând ajutorul lui Dumnezeu pentru încetarea războiului[6]. Şi patriarhul ecumenic a îndemnat la pace printr-o enciclică trimisă Sfintelor Sinoade din ţările ortodoxe. Patriarhul Gherman al V-lea s-a declarat partizanul unei cât mai intense acţiuni pentru pace pe care să o promoveze toţi ierarhii ortodocşi[7].

Atitudinea pacifistă desfăşurată de papă a fost criticată de naţiunile beligerante care nu aveau încredere în politica sa. În Franţa, era acuzat ca fiind filogerman. Chiar şi în Austria şi Germania, care aveau relaţii mai strânse cu Vaticanul, au fost enunţate critici la adresa papei. Marea Britanie a făcut însă câteva încercări de restabilire a relaţiilor politice prin trimiterea diplomatului catolic Henry Howard, ca şef al misiunii britanice la Vatican. Totuşi, cei mai mulţi britanici nu au dat foarte multă atenţie rolului papei. Faptul că papa nu a condamnat atrocităţile comise de germani la invadarea Belgiei, a fost considerat de unii ca o lipsă de preocupare pentru cei aflaţi în suferinţă. Totuşi papa l-a primit la Vatican cu deosebit respect pe cardinalul Mercier, căruia i-a cerut să-i prezinte realitatea războiului din Belgia. Papa a susţinut toate demersurile

[5] Katherine Finlay, *British Catholic Identity during the First World War: The Challenge of Universality and Particularity*, Wolfson College Oxford University DPhil Thesis Michaelmas Term 2003, pp. 140-141.
[6] „Însemnări. Rugăciunea pentru pace a Papei Benedict al XV-lea", în *Cultura Creştină*, nr. 3/1915, pp. 88-89.
[7] „S-a mişcat şi patriarhul din Ţarigrad", în *Cultura Creştină*, nr. 4/1915, p. 126.

cardinalului Mercier. La rândul său, clerul catolic din Marea Britanie a fost devotat cauzei britanice în timpul războiului[8].

Prin Pactul de la Londra din 4 mai 1915, Italia a intrat în război alături de Antanta, urmând să primească teritoriile: Trentino, Tirolul de Sud, Trieste, Gorizia, Istria și Dalmația deținute de Austro-Ungaria. În fața acestei situații, papa Benedict a cerut nunțiului papal de la Viena să ducă mai departe tratativele de pace și a îndemnat ca împăratul Austriei să trimită o telegramă în acest sens regelui Italiei. Despre această inițiativă a papei, prințul von Bülow, fost cancelar german însărcinat cu dialogul politic austriaco-italian, i-a scris papei Benedict al XV-lea mulțumindu-i pentru implicarea sa în oprirea conflictului, fără a depăși în vreun fel limitele slujirii sale spirituale. Decizia Italiei a pus Vaticanul într-o situație delicată. Papa a fost nevoit să ceară ambasadelor Puterilor Centrale să se retragă din Vatican. De acum deciziile Vaticanului au fost afectate de cenzură și de poștea italiană care funcționa deficitar. Totuși, ierarhii catolici italieni au fost alături de decizia politică luată de Roma și au susținut efortul de război. Preoții militari italieni au fost alături de soldați în tranșee în timpul marilor bătălii, trecând prin aceleași suferințe și greutăți[9].

La 28 iulie 1915, la împlinirea unui an de la declanșarea războiului, papa a adresat un apel apostolic intitulat *Când am fost chemați*, popoarelor beligerante și conducători lor, folosind un ton părintesc în dorința de a fi căutată o soluție diplomatică pentru încetarea războiului. El îi invită pe beligeranți să stea la masa negocierilor, pentru că *binecuvântat va fi cele ce ridică primul ramura de măslin*. Războiul a afectat direct și Vaticanul deoarece bombardamentele aviației austriece asupra orașelor italiene au produs pagube bisericilor monumentale italiene. Papa Benedict a cerut nunțiului de la Viena să solicite autorităților austriece respectarea tratatele international privind monumentele istorice și locașurile sfinte. Din păcate, apelul papei nu a avut niciun efect. Ierarhia catolică italiană a sprijinit categoric războiul și a făcut declarații patriotice, cerând italienilor catolici să se mobilizeze. Prin acordul de la Londra, dar mai ales prin articolul 15 al acestui tratat, semnatarii documentului au exclus Vaticanul de la viitorele tratative de pace. Italia nu a avut o conducere politică și militară strălucită în anii Marelui Război și doar intervenția Antantei a salvat dezastrul italian de la Caporetto din 1917. Deși Italia a fost considerată câștigătoare la Conferința de Pace de la Paris și a primit concesii teritoriale, societatea italiană a rămas profund fragmentată, fiind un teren fertil apariției fascismului. De altfel, ideologiile naziste din statele învinse au cultivat ideea unui nou război ca revanșă.

După ce papa Benedict al XV-lea a emis *Exortația apostolică pentru pace*, care a marcat o schimbare a diplomației papale, a fost alcătuit un plan în șapte puncte. Documentul diplomatic denumit *Nota de pace* din 1 august 1917, a avut rolul de a încuraja negocierile pentru instaurarea păcii în Europa. Papa a făcut mai multe propuneri în acest document: încetarea ostilităților, înlocuirea forței armelor cu cea a legii, reducerea simultană a armamentului de către toate țările implicate în conflict, introducerea arbitrajului internațional în scopul menținerii păcii, comunicarea gratuită pe uscat și pe mare, contribuția reciprocă la costurile pagubelor de război, eliberarea teritoriilor cucerite în timpul conflictului și restaurarea independenței Belgiei. *Nota de pace* reprezintă cel mai faimos document al papei Benedict al XV-lea, în care condamnă războiul pe care îl numește *masacru inutil* și oferă propuneri concrete pentru deschiderea unui dialog politic internațional. Papa a propus ca toate părțile implicate în război să renunțe la pretențiile de despăgubire. Belgia și Franța afectate profund de război au perceput propunerea papei ca fiind

[8] Katherine Finlay, *British Catholic Identity during the First World War*, pp. 155-158.
[9] Roberto Morozzo della Rocca, *La fede e la guerra. Cappellani militari e preti-soldati (1915-1919)*, Roma, 1980.

favorabilă Germaniei. Numai Marea Britanie nu s-a opus categoric şi era dispusă să analizeze posibilităţile. Papalitatea a fost însă supusă unui proces de neîncredere din partea ţărilor implicate în război. Primul ministru Clemenceau a interpretat scrisoarea ca pe un apel la o pace împotriva intereselor Franţei. Aceeaşi atitudine a avut-o şi Italia. Nici guvernele Puterilor Centrale nu au primit cu bucurie propunerile. Documentul a fost bine primit doar de împăratul Carol I al Austro-Ungariei, care a fost însă obligat de Berlin să continuie războiul. Apelul papal a fost prezentat şi comentat şi în *Gazeta Bucureştilor* din 14 august 1917. *Gazeta Bucureştilor* anunţa la 19 septembrie, că între Vatican şi Statele Unite a avut loc un schimb de mesaje în legătură cu amintitul demers al papei. Berlinul şi Viena au demarat o acţiune de propagandă în străinătate prin care încercau să arate că Puterile Centrale doresc pacea şi că încheierea războiului depindea doar de Antanta, fapt expus astfel şi de ziarul *Lumina* la 29 septembrie 1917. În nota de răspuns adresată papei, preşedintele Woodrow Wilson al Statelor Unite îşi manifestă însă neîncrederea în conducerea politică a Germaniei. Interesul iniţial manifestat de Germania a fost pierdut odată cu prăbuşirea Rusiei sub loviturile bolşevismului. Cele două publicaţii româneşti afirmau că într-o astfel de situaţie România, părăsită de aliaţi, trebuia să încheie pacea cu Puterile Centrale.

Marele Război a fost o piatră de hotar pentru Biserica Romano-Catolică care s-a afirmat ca instituţie umanitară imparţială. Prin acţiunile sale de asistenţă socială, papa Benedict al XV-lea a adus aproape de falimentat visteria Vaticanului, mai ales în eforturile sale de a-i salva pe prizonierii de război şi pe refugiaţii loviţi de ororile războiului.

Deoarece instaurarea păcii devenea tot mai improbabilă, fiecare din beligeranţi urmărind ceva, Germania hegemonia europenă, Franţa şi Anglia înfrângerea Germaniei, Austro-Ungaria păstrarea teritoiului imperial, iar Rusia salvarea statului autocrat, papa Benedict al XV-lea şi-a concentrat activitatea asupra intervenţiilor religioase şi umanitare.

În epistola *Al tremendo conflitto* din 4 martie 1916, adresată cardinalului Basilio Pompili, vicar general al Romei, a îndemnat catolicii italieni să doneze alimente pentru cei de pe front şi a aprobat iniţiativa unor doamne evlavioase de a se organiza în timpul Postului Mare pentru a-i ajuta pe cei săraci şi pe orfanii de război. Gestul papei a fost comentat de publicaţia teologică *La Civiltà Cattolica* care a subliniat existenţa unei viziuni religioase asupra lumii aflată în conflict cu politica dură a unor state care nu văd dincolo de propriile interese[10]. Papa a avut initiativa ca prizonierii de război germani şi francezi care aveau mai mult de trei copii să primească încartiruire în Elveţia. Propunerea a fost acceptată de Germania care a solicitat ca şi Franţa să aibe aceeaşi atitudine faţă de prizonieri. Pentru ajutorarea celor de pe front, parohiile, prin femeile catolice, s-au organizat pentru strângerea de haine, mai ales în perioada iernii dintre anii 1915-1916, când mulţi soldaţi italieni din Alpi erau îmbrăcaţia cu hainele de vară. Lipsa hranei a dus la răspândirea bolilor, care au început să facă un număr de victime egal cu cel produs de arme pe front.

Dacă până în mai 1916 papa a fost singura personalitate politică care a făcut un apel la pace, prin discursul din 28 mai 1916, şi preşedintele Willson al SUA a lansat un apel pentru încetarea războiului. Iniţial papa Benedict al XV-lea a crezut că nu este vorba decât de un simplu discurs politic în vederea alegerilor ce urmau în noiembrie.La 21 noiembrie 1916, împăratul Franz Joseph a murit, fapt ce a declanşat o criză politică în blocul Puterilor Centrale. Noul împărat Carol nu era un războinic, acesta cerând papei să facă un apel la pace. Apelul Austriei

[10] ***, «Il "ripetuto grido di pace" contro "il suicidio dell'Europa civile"», în *La Civiltà Cattolica*, LXVII, 1916, vol. I, n. 1578, pp. 644-648.

din 12 dec. 1916, era însă unul realizat în termini generici, fiind tratat ca atare de Vatican. Conferința de la Roma a miniștrilor de externe ai Antantei, întrunită pentru a răspunde propunerilor de pace venite din partea Puterilor Centrale, s-a încheiat fără un acord. La începutul anului 1917 papa Benedict nu a mai fost la fel de activ, protestând însă față de acţiunile submarinelor germane care au scufundat mai multe nave britanice, printre care şi nava spital *Lusitania*. Deşi papa a încercat o stopare a războiului submarinelor, demersurile sale nu au fost primite de Londra. Întrarea SUA în război alături de Antanta a produsă o reală dezamăgire Vaticanului, care îşi vedea de aici înainte demerurile ca fiind inutile. Cardinalul Gasparri a cerut ca episcopii din întreaga lume, începând cu iunie 1917, să invoce la slujbele religiose ajutorul Sfintei Fecioare Maria pentru încetarea războiului.

În alocuţiunea din 24 dec. 1917, a patra din timpul războiului, pe care a adresat-o cardinalilor cu prilejul Crăciunului, papa Benedict a deplâns situaţia în care se găsea omenirea, zdrobită de urgia războiului[11]. Lupta de la Isonzo a marcat o grea înfrângere pentru Italia. Sute de mii de italieni au rămas pe câmpurile de luptă şi alte sute de mii au ajuns prizonieri în Germania. La începutul anului 1918, Germania a propus, prin mijlocirea Vaticanului, ca să se facă un schimb de prizonieri cu Italia. Guvernul italian s-a opus implicării Vaticanului. Prin nunțiul Teodoro Valfrè di Bonzo s-a reuşit repatrierea din Austria a prizonierilor italieni bolnavi de tuberculoză.

Preşedintele american Woodrow Wilson a declarat că pacea era imposibilă, considerând propunerile papale ca fiind o revenire la situaţia de dinaintea războiului, fără o soluţionare a cauzelor care au condus la conflict. În ianuarie 1918, preşedintele Wilson a lansat *Fourteen Points*, propria sa propunere politică pentru încetarea conflictului în care a reluat unele dintre ideile diplomatice promovate de papa Benedict pentru istaurarea păcii. După ieşirea Rusiei şi a României din război, la 9 mai 1918, papa Benedict a cerut clerului catolic ca de sărbătoarea Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, în cadrul Sfintei Liturghii să se ceară de la Dumnezeu instaurarea păcii. Deşi pe frontul de est războiul era încheiat, Puterile Centrale, după o serie de ofensive victorioase, au fost înfrânte pe frontul de vest.

Enciclica *Quod Iam Dium* din 1 dec. 1918, a fost una dintre cele mai importante emise de Vatican, în care papa Benedict a prezentat bucuria încetării războiului. La sfârşitul enciclicei, papa a cerut tuturor catolicii din lume să se roage pentru conferința de pace care va urma şi care este chemată să dea dreptate şi pace durabilă, să adopte decizii pe care nu le-a mai luat până atunci nicio altă adunare umană. Cei chemaţi la conferinţa de pace aveau nevoie de lumina divină pentru a putea să-şi îndeplinescă mandatul.Atenția papei s-a mutat la evenimentele Conferinței de la Paris.Datorită art. 15 din Pactul de la Londra, impus de Italia şi acceptat de Marea Britanie, Franţa şi Rusia, Sfântul Scaun nu a putut să participe. Nici cardinalul Mercier, simbolul rezistenţei belgiene, nu a fost invitat.

Conferința de la Paris a fost deschisă oficial la 18 ianuarie 1919. Atitudinea lumii catolice față de conferință a fost una pesimistă, pornind de la lipsa prezenţei papei la discuţiile politice. Mulţi gândeau că prezența papei nu ar fi permis atitudinea dură față de cei învinşi. Vaticanul dorea să aibe însă un reprezentant la discuţiile politice care să apere misiunile catolice din Africa şi Asia. Trimisul papei a fost Bonaventura Cerretti. La 28 iunie 1919, aliații au semnat Tratatul de la Versailles cu Germania. Sfântul Scaun a obţinut recunoaşterea misiunilor catolice germane

[11]*Discorso del Santo Padre Benedetto XV al sacro Collegio dei Cardinali nella vigilia della solennità del Natale*: „La nuova parola del Papa e le nuove aberrazioni del giornalismo", în *La Civiltà Cattolica*, LXIX, 1918, vol. I, nr. 1622, pp. 97-107.

subordonate Vaticanului. Privind hotărârile Tratatul de la Versailles, multe publicaţii catolice au concluzionat ca acesta era doar un armistițiu. Papa Benedict a fost unul dintre primii care au recunoscut că pacea instaurată avea o anumită fragilitate, că Tratatul de la Versailles era „răzbunător" şi mult prea dur cu Germania. Deşi s-a pus capăt războiului militar, începea războiul diplomatic şi social. Societatea post-versailles era una care se dorea fără Dumnezeu. De altfel, comunismul şi nazismul au dovedit din plin acest lucru. Deşi tratativele de pace erau în plină dezbatere, războiul a continuat. În Ungaria a ajuns la conducere un regim comunist, iar în Germania, proclamată republică, un regim politic asemănător, fenomen care ameninţa Europa şi înspăimânta democraţia[12].

În enciclica *Paterno iam diu* din 24 noiembrie 1919, papa a invitat pe aceia care aveau inimă şi dragoste să ajute la salvarea copiilor, categoria cea mai expusă ororilor războiului, lipsurilor, bolilor şi suferinţelor. Cererea a fost adresată în special pentru ajutorarea copiilor din Europa Centrală şi de Est.În acelaşi an, la Londra, Eglantyne Jebb a fondat organizaţia *Salvaţi Copiii*, care a primit ajutorul papei pentru ocrotirea copiilor din Europa de Est. Prin enciclica *Maximum illud*, din 30 noiembrie 1919, papa i-a îndemnat pe misionarii catolici să-şi îndeplinească cu curaj misiunea oriunde în lume.

Papa Benedict al XV-lea, în enciclica sa, *Pacem Dei munus*, din 23 mai 1920, a continuat să vorbească despre pace.Un alt aspect important care a fost menţionat în enciclică se referă la Societatea Naţiunilor, înfiinţată prin voinţa preşedintelui american Wilson. Papa dorea ca toate ţările să participe la această organizaţie mondială şi a subliniat necesitatea de se a reduce cheltuielile militare uriaşe, pentru a fi evitate în viitor războaiele dezastruoase.

Vaticanul s-a implicat în protejarea minorităţilor religioase şi etnice expuse persecuţiilor şi abuzurilor. Confruntat cu masacrarea armenilor, papa Benedict al XV-lea nu a păstrat tăcerea, ci s-a angajat într-un dialog cu autorităţile otomane. Fără a avea o influenţă mare în Orient, papa a cerut Mons. Dolci să protesteze împotriva masacrelor săvârşite de soldaţii turci. Acelaşi lucru l-a cerut şi guvernelor germane şi austro-ungare aliate Turciei. La Viena, nunţiul Scarpinelli a cerut intervenţia Puterilor Centrale pentru a salva poporul armean. Papa a scris sultanului Mehmet pentru a opri crimele şi pentru a-i proteja pe cei nevinovaţi. Dacă la Istanbul vocea papei nu a fost auzită, intervenţia sa a avut un mare ecou în presa europeană . În Consistoriul din 6 dec. 1915, papa a denunţat în faţa lumii atrocităţile la care erau supuşi armenii, fiind una dintre puţinele voci care s-au ridicat în apărarea poporului armean. *Il Corriere d'Italia* a lăudat intervenţia papei. Până la sfârşitul războiului peste un million de armeni pieriseră din pricina terorii otomane. Au fost şi publicaţii socialiste, naţionaliste şi liberale care au acuzat Vaticanul de tergiversarea implicării pentru a nu-şi deteriora relaţiile pe care le avea cu marile imperii. Printre principalii critici s-a numărat şi Benito Mussolini, care, în coloanele ziarului *Il Popolo d'Italia* a acuzat Vaticanul de pasivitate. Presa italiană nu era însă destul de familiarizată cu situaţia politică şi religioasă din Asia Mică, iar informaţiile din teritoriile turceşti erau foarte puţine, astfel încât interesul pentru situaţia în care se găsea poporul armean a scăzut treptat.

În 1917 Biserica Romano-Catolică a adoptat un nou cod canonic - *Codex Iuris Canonici*. Noul Cod a intrat în vigoare în 1918 şi a reprezentat prima reorganizare majoră a Bisericii Catolice după Conciliul de la Trento. Acest cod a fost în vigoare pe parcursul secolului al XX-lea, fiind revizuit în 1983 la iniţiativa papei Ioan Paul al II-lea. *Codex Iuris Canonici* interzicea clerului catolic să poarte arme, dar cu toate acestea unii clerici au luptat pe front unde au ucis sau

[12] Valer Moga, „Post-scriptum la Marele Război: încercări de restauraţie habsburgică în Ungaria", în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 9, 2017, pp. 269-315.

au fost uciși. Acest lucru s-a datorat lipsei unui acord dintre Biserică și stat, cum a fost cazul Franței, unde preoții, monahii și chiar rabinii nu au fost scutiți de serviciul militar activ. Situație cu totul diferită a fost în Austro-Ungaria, care avea bune relații cu Vaticanul.

Papa Benedict al XV-lea a fost cu siguranță cel mai important lider religios și politic care a dus o acțiune diplomatică constantă pentru reinstaurarea păcii. Deși în plan politic și diplomatic acțiunile sale nu au fost urmate, Vaticanul fiind privit cu suspiciune de toți beligeranții, sub aspectul acțiunilor sociale și umanitare a reușit salvarea vieții a mii de oameni bolnavi, răniți sau prizonieri. Prin aceste misiuni umanitare, papa Benedict a rămas în istorie ca un om al păcii și al dragostei pentru cei aflați în suferință.

BIBLIOGRAPHY

***, «Il "ripetuto grido di pace" contro "il suicidio dell'Europa civile"», în *La Civiltà Cattolica*, LXVII, 1916, vol. I, n. 1578, pp. 644-648.

*** „Însemnări. Rugăciunea pentru pace a Papei Benedict al XV-lea", în *Cultura Creştină*, nr. 3/1915, pp. 88-89.

***, „S-a mişcat şi patriarhul din Ţarigrad", în *Cultura Creştină*, nr. 4/1915, p. 126.

Roberto Morozzo della Rocca, *La fede e la guerra. Cappellani militari e preti-soldati (1915-1919)*, Roma, 1980.

***, „Il papa e gli Armeni – una lettera di Benedetto XV a Maometto V", în *Il Messaggero*, 14 otombrie 1915.

***, *Discorso del Santo Padre Benedetto XV al sacro Collegio dei Cardinali nella vigilia della solennità del Natale*: „La nuova parola del Papa e le nuove aberrazioni del giornalismo", în *La Civiltà Cattolica*, LXIX, vol. I, nr. 1622, 1918, pp. 97-107.

Aubert, Roger, „L'Église catholique et le problème de la guerre [Bilan des travaux et état des problèmes]", în *Les Internationales et le problem de la guerre au XXe siècle. Actes du colloque de Rome (22-24 novembre 1984)*, pp. 107-122.

Bucur Ioan Marius, Cârja, Ion, „Un papa în vremuri de război: Reacții românești la alegerea lui Benedict al XV-lea (1914-1922)", în *Primul Război Mondial - perspectivă istorică și istoriografică*, coordonatori Ioan Bolovan, Gheorghe Cojocaru, Oana mihaela Tamaș, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj napoca, 2015, pp. 187-198.

Dadrian, V.N., *Storia del genocidio armeno*,Guerini e Associati, Milano, 2003.

Diac, Emil, *Papa Pius al XII-lea, apărător al drepturilor omului*, Edit. Sapientia, București, 2013.

Finlay, Katherine, *British Catholic Identity during the First World War: The Challenge of Universality and Particularity*, Wolfson College Oxford University DPhil Thesis Michaelmas Term 2003.

Franzen, August, Remigius Baumer, *Istoria papilor*, Edit. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București, 1996.

Impagliazzo, M., *Una finestra sul massacro - Documenti inediti sulla strage degli armeni (1915-1916)*, Guerini e Associati, Milano, 2000.

Levillain, Philippe, „Le Saint-Siège et la Première Guerre Mondiale", în *Les Internationales et le problem de la guerre au XXe siècle. Actes du colloque de Rome (22-24 novembre 1984)*, Rome: Ecole Francais de Rome, 1987, pp. 123-137.

Martelli, Vladimir, „Il genocidio degli armeni e la stampa italiana nel 1915", în *Leussein* (λeussein) - Rivista di studi umanistici, Roma, nr. 3, 2015, pp. 213-231.

Moga, Valer, „Post-scriptum la Marele Război: încercări de restaurație habsburgică în Ungaria”, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 9, 2017, pp. 269-315.
Morozzo della Rocca, Roberto, *La fede e la guerra. Cappellani militari e preti-soldati (1915-1919)*, Roma, 1980.
Riccardi, A., „Benedetto XV e la crisi della convivenza multi religiosa nell'Impero ottomano”, în G. Rumi (a cura di), *Benedetto XV e la pace – 1918*, Brescia, Morcelliana, 1990, pp. 83-128.
Ruyssen, George, „Sfântul Scaun şi genocidul armean”, în *Tabor*, X, 2017, pp. 51-60.